

DİCLE NEHRİ'NİN GENÇ DRYAS VE HOLOSEN İKLİM DÖNGÜLERİNE TEPKİSİ: JEOMORFOLOJİK VE ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞINDA BİR SENARYO

Uğur Doğan^a, Çetin Şenkul^b, Eyyüp Ay^c

^aAnkara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, 06100 Sıhhiye-Ankara

^bSüleyman Demirel Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Isparta

^cGaziantep Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Gaziantep

(geoankara@gmail.com)

ÖZ

Bu çalışma Yukarı Dicle Havzasında, özellikle de Dicle Nehri vadisinin Bismil ve Batman arasında kalan kesiminde yapılmıştır. Bu bölge Geç Epipaleolitik'ten günümüze kadar yerleşmelere sahne olmuştur. Bu sahada yapılmış olan önceki bir çalışmada Dicle Vadisi tabanında yer alan höyüklerdeki yerleşme dönemleri ile nehrin kazma/biriktirme dönemleri arasında bir ilişkinin var olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise Dicle Nehri'nin Genç Dryas'daki soğuk ve Holosen'deki soğuk-sıcak iklim döngülerine tepkisinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Böylece ~5 m Holosen sekileri üzerinde bulunan höyüklerdeki yerleşme ve kesinti dönemleri ile nehrin kazma ve biriktirme dönemleri arasındaki ilişkinin de kronolojik olarak ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla Dicle vadisinde bulunan toplam 19 höyüğe ait veri incelenmiştir. Höyüklerin tamamındaki yerleşme dönemleri Holosen küresel iklim döngüleri ile karşılaştırılmıştır. Vadi tabanındaki höyüklerde varsa taşkın sedimanları ve höyüklerin nehir tarafından aşındırılma durumları saptanmıştır. Uydu görüntüleri ve arazi gözlemleri yardımıyla, yerleşmelerin kuruldukları dönemlerde nehir yatağına göre konumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Elde edilen veriler ışığında Dicle Nehri ve kollarının Genç Dryas ve Holosen'deki soğuk iklim döngülerinde görece yataklarını kazdıkları, sıcak iklim döngülerinde ise biriktirme yaptıkları sonucuna varılmıştır. Bu duruma bağlı olarak yerleşmelerin nehrin kazma dönemlerinde vadi tabanlarına indiği, biriktirme dönemlerinde ise görece yüksek sahalara çekildiği veya başka bölgelere göç ettiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akarsu tepkisi, Dicle Nehri, Genç Dryas, Holosen, iklim değişimi,

THE DİCLE RIVER'S RESPONSE TO THE YOUNGER DRYAS AND HOLOCENE CLIMATE CYCLES: A SCENARIO IN THE LIGHT OF GEOMORPHOLOGICAL AND ARCHAEOLOGICAL DATA

Uğur Doğan^a, Çetin Şenku^b, Eyyüp Ay^c

^aAnkara University, Department of Geography, 06100 Sıhhiye-Ankara

^bSüleyman Demirel University, Department of Geography, Isparta

^cGaziantep University, Department of Archaeology, Gaziantep

(geoankara@gmail.com)

ABSTRACT

This study was carried out in the Upper Dicle Basin, particularly in the section between Bismil and Batman of the Dicle Valley. This region has witnessed the settlements from the Late Epipaleolithic to recent. In a previous study carried out in this area, it was determined that there was a relationship between the settlement periods in the mounds at the floor of the Dicle Valley and incision/aggradation periods of the river. In this study, it is aimed to reveal response of the Dicle River to cold climate in the Younger Dryas and cold-warm climate cycles in the Holocene. Thus, it is also aimed to chronologically reveal the relationship between settlement and hiatus periods of the mounds which was located on the ~5 m Holocene terraces and the incision/ aggradation periods of the river. For this purpose the data of a total of 19 mounds in the Dicle valley were evaluated. All the settlement periods of the mounds were compared with the Holocene global climate cycles. The cases of flood sediments on mounds at the valley floor, if any, and the cases of erosion on the mounds by the river were determined. With the help of satellite images and field study, locations of the settlements were tried to be determined according to the river bed position in that period.

In the light of the obtained data, it was concluded that the Dicle River and its tributaries, incised their beds during the Younger Dryas and the cold periods of the Holocene and, accumulated during the warm periods in the valley floor. Depending on this situation, it is thought that the settlements was descended to the valley floor during the incision periods of the river, whereas they was moved to the relatively higher regions or migrated to other regions during the aggradation periods.

Keywords: River response, Dicle River, Younger Dryas, Holocene, climate change